

[Prima Pagină](#) > ... > [Drepturile Dumneavoastră](#) > [Drepturi Fundamentale](#) > [Drepturile Fundamentale În Uniunea Europeană](#) > [Tutorial Despre Cartă](#) > Partea III - Domeniul de aplicare, interpretarea și efectele Cartei

Partea III – Domeniul de aplicare, interpretarea și efectele Cartei

Carta drepturilor fundamentale a UE: domeniul de aplicare, interpretare și efecte

1. Domeniul de aplicare a cartei: aspecte temporale

Nu există nicio dispoziție în cartă care să precizeze domeniul de aplicare *ratione temporis* a acesteia. Anumite norme pot fi deduse din jurisprudența Curții de Justiție. În ceea ce privește încălcările drepturilor fundamentale care decurg din acte adoptate de Uniunea Europeană, cartă poate fi utilizată ca punct de referință, chiar dacă actul în discuție a fost adoptat înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (a se vedea, de exemplu, [cauza C-92/09 Volker und Markus Schecke](#), [cauza C-236/09 ASBL Test-Achats](#), [cauza C-293/12 Digital Rights Ireland](#) și [cauza C-362/14 Schrems](#)).

Situația este diferită în ceea ce privește măsurile naționale care intră în domeniul de aplicare a cartei (a se vedea [partea II, secțiunea 3](#) și [partea III, secțiunea 2](#)), însă împotriva cărora nu pot fi invocate efectele directe ale cartei (a se vedea în acest sens [secțiunea 7](#)) dacă faptele care stau la baza cauzei au avut loc înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (1 decembrie 2009). Acest lucru este demonstrat de [cauza C-316/13 Fenoll](#). Cu toate acestea, este important să se observe că, inclusiv înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, Curtea de Justiție a asigurat protecția anumitor drepturi fundamentale prin intermediul principiilor generale ale dreptului Uniunii (a se vedea [secțiunea 2.3](#)). Prin urmare, ar putea fi util să se stabilească dacă dispoziția în cauză din cartă protejează un drept fundamental care a fost protejat anterior ca un principiu general (și în continuare, folosind testul prevăzut pentru cartă – a se vedea [secțiunea 7](#) – dacă aceasta îndeplinește criteriile pentru efectul direct).

2. O clasificare a actelor naționale cărora li se aplică cartă

Astfel cum s-a explicat în [partea II secțiunea 2](#), [articolul 51 alineatul \(1\)](#) din cartă oferă protecție împotriva încălcărilor care decurg din măsuri naționale care pun în aplicare dreptul UE. Acest lucru înseamnă că protecția conferită de cartă nu poate fi activată doar prin simpla susținere a faptului că respectiva cauză se referă la încălcarea unui drept fundamental.

Cartă poate fi invocată doar atunci când o dispoziție din dreptul primar sau derivat al UE, alta decât dispozițiile din cartă, este aplicabilă în cauza respectivă. Cu alte cuvinte, trebuie să existe o legătură suficientă între norma de drept al Uniunii și actele naționale sau dispozițiile despre care se afirmă că încalcă cartă.

Această legătură trebuie să fie suficientă, întrucât nu este suficient ca dispozițiile UE și cele naționale să vizeze aceeași chestiune: dispoziția din dreptul UE trebuie să stabilească o normă care funcționează ca normă de referință la nivel național în domeniul în cauză.

Prin urmare, în plus față de dispozițiile din cartă, există și alte norme de drept al Uniunii care nu pot activa protecția din cartă. Acest lucru este valabil pentru dispozițiile din tratat care conferă organismelor legislative ale UE competența de a adopta măsuri într-un anumit domeniu. În schimb, dispozițiile din dreptul UE (și anume, directivele sau regulamentele UE) adoptate de către organele legislative ale UE în exercitarea acestei

competențe pot determina aplicarea cartei în ceea ce privește măsurile naționale de punere în aplicare a acestora.

De exemplu, articolul 19 din TFUE prevede că „Consiliul, hotărând în unanimitate, în conformitate cu o procedură legislativă specială și cu aprobarea Parlamentului European, poate lua măsurile necesare în vederea combaterii oricărei discriminări bazate pe sex, rasă sau origine etnică, pe religie sau convingeri, pe handicap, vârstă sau orientare sexuală”. În temeiul acestei dispoziții (sau mai exact, al predecesorului acesteia, articolul 13 CE), organele legislative ale UE au adoptat o serie de acte legislative importante, în special: Directiva 2004/113/CE de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii. Directiva 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă; și Directiva 2000/43/CE de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică. Carta poate fi invocată împotriva unei dispoziții naționale care intră în domeniul de aplicare a acestor directive. În schimb, protecția cartei nu poate fi pusă în aplicare prin simpla susținere a faptului că Uniunea Europeană are competența de a combate anumite tipuri de discriminare în cazul în care dispoziția națională în discuție se referă la un domeniu care nu intră sub incidența directivelor menționate mai sus.

O listă a situațiilor în care măsurile naționale pot fi considerate ca punând în aplicare dreptul Uniunii este prezentată mai jos. În situațiile descrise, există o legătură suficientă între măsura națională sau dispoziția despre care se afirmă că încalcă cartă și dreptul UE pentru ca protecția conferită de cartă să fie activată. Făcând clic pe fiecare categorie, vor apărea o scurtă explicație și un exemplu practic.

Vă rugăm să țineți cont de faptul că această listă nu este exhaustivă: aceasta se bazează pe jurisprudența Curții de Justiție, care poate evolua în timp.

2.1 Dispoziții naționale adoptate în vederea aplicării dreptului Uniunii

Carta se aplică măsurilor naționale adoptate în vederea îndeplinirii obligațiilor care decurg din legislația UE, cum ar fi directivele sau regulamentele UE (a se vedea exemplele 1 și 2 mai jos).

Directivele sunt obligatorii pentru statele membre cărora le sunt adresate numai în ceea ce privește rezultatul care trebuie atins, însă lasă autorităților naționale competența în ceea ce privește formele și mijloacele de atingere a acestui rezultat. În consecință, o directivă impune adoptarea, în termenul prevăzut în acesta, a legislației naționale de punere în aplicare, cu excepția cazului în care normele naționale existente pot asigura atingerea obiectivului prevăzut.

Obligațiile prevăzute în directivele UE pot fi foarte specifice, însă acestea pot fi formulate, de asemenea, de manieră generală. Acesta este cazul, de exemplu, pentru măsurile naționale care pun în aplicare obligația de a prevedea sancțiuni sau penalități efective, proporționale și disuasive pentru încălcarea normelor naționale de punere în aplicare a unei directive (a se vedea punctul 4 din această clasificare).

Cu toate acestea, marja de apreciere lăsată statelor membre nu afectează obligația de a respecta drepturile fundamentale ale UE atunci când acestea adoptă măsuri de punere în aplicare. Statele membre au datoria de a pune în aplicare legislația relevantă a UE într-un mod care să atingă scopul vizat de directivă și care să fie, în același timp, conform cu drepturile fundamentale ale UE. În schimb, în cazul în care nu este lăsată nicio marjă de apreciere statelor membre, iar dispoziția de drept al Uniunii pare, în sine, să fie incompatibilă cu drepturile fundamentale ale UE, o instanță națională ar trebui să sesizeze Curtea de Justiție cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare solicitându-i să verifice validitatea dispoziției.

Spre deosebire de directive, regulamentele au, în general, efect imediat în sistemele juridice naționale, fără ca autoritățile naționale să trebuiască să adopte măsuri de punere în aplicare. Cu toate acestea, anumite dispoziții din regulamentele pot necesita măsuri naționale de punere în aplicare. Aceste măsuri nu trebuie să împiedice aplicabilitatea directă a regulamentului sau să mascheze natura regulamentului. În plus, măsurile de punere în aplicare a unui regulament al UE trebuie să fie compatibile cu normele de protejare a drepturilor fundamentale ale UE.

Dispozițiile de drept primar al Uniunii pot, de asemenea, să dea naștere unor obligații pentru statele membre, iar punerea lor în aplicare poate necesita adoptarea unor măsuri de punere în aplicare care să fie în conformitate cu cartă (a se vedea exemplul 3).

Exemple

(1) Următorul exemplu, privind dispozițiile naționale adoptate în vederea transpunerii unei directive a UE, se bazează pe: hotărârea Curții de Justiție din 15 ianuarie 2014, în [cauza C-176/12 Association de médiation sociale](#).

DI Loboudi a fost numit în calitate de reprezentant al lucrătorilor în cadrul întreprinderii sale. Angajatorul său a încercat să anuleze această numire, afirmând că numărul de angajați nu s-a ridicat la nivelul minim pentru a da naștere obligației de a numi un reprezentant în temeiul legii. Acesta a subliniat faptul că majoritatea lucrătorilor erau angajați în baza unui contract care, în conformitate cu legislația națională, nu a fost luat în considerare atunci când s-a calculat numărul minim de angajați menționat mai sus.

Întrucât instanța națională a avut îndoieli cu privire la compatibilitatea legislației naționale în cauză cu articolul 27 din cartă privind dreptul lucrătorilor la informare și la consultare în cadrul întreprinderii, aceasta a decis să înainteze chestiunea Curții de Justiție pentru ca aceasta să pronunțe o hotărâre preliminară.

Curtea de Justiție a hotărât că dispozițiile cartei erau aplicabile în speță, dat fiind că legislația națională în discuție a fost adoptată pentru a pune în aplicare [Directiva 2002/14/CE](#) de stabilire a unui cadru general de informare și consultare a lucrătorilor.

(2) Următorul exemplu, privind dispozițiile naționale de punere în aplicare a unui regulament al UE, se bazează pe: hotărârea Curții de Justiție din 15 mai 2014, în [cauza C-135/13 Szatmári Malom Kft.](#)

Proprietarul unei instalații de morărit a depus o cerere de sprijin financiar în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1698/2005 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală. Intenția sa a fost de a utiliza acest ajutor pentru a înlocui instalația de morărit cu una nouă, fără a mări capacitatea acesteia. Autoritatea națională competentă a respins cererea pe motiv că, în conformitate cu legislația națională de punere în aplicare a regulamentului, sprijinul putea fi acordat doar pentru modernizarea unor instalații de morărit existente, nu pentru construirea unei noi instalații de morărit. Proprietarul a contestat acest refuz, iar instanța națională a solicitat Curții de Justiție să se pronunțe cu privire la compatibilitatea legislației naționale cu regulamentul.

Curtea de Justiție a subliniat faptul că este de datoria statelor membre să stabilească norme specifice privind admisibilitatea cererilor de sprijin financiar. Cu toate acestea, astfel de norme trebuie să respecte condiția specială stabilită de regulament, și anume ca sprijinul acordat să îmbunătățească performanța globală a sectorului. Statele membre pot introduce cerințe de admisibilitate suplimentare, cu condiția ca acestea să nu depășească marja de apreciere acordată acestora. Obiectivul legislației naționale a fost de a evita încurajarea, prin acordarea de sprijin, a apariției unei capacități de prelucrare suplimentare în sectorul morăritului într-un context de subutilizare a instalațiilor de morărit existente. Curtea de Justiție a considerat că acesta este un obiectiv rezonabil. Cu toate acestea, Curtea a considerat că, într-o situație precum cea a reclamantului, legislația națională a încălcat dreptul fundamental la egalitate de tratament, consacrat la articolul 20 din cartă, întrucât crearea noii facilități ar fi rezultat în închiderea celei vechi și, nu ar fi condus, prin urmare, la nicio creștere a capacității pre-existente.

Trebuie reținut faptul că Comisia Europeană a publicat „Orientări privind asigurarea respectării Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene atunci când sunt implementate fondurile structurale și de investiții europene („fondurile ESI”)”. Acestea includ o listă a măsurilor naționale care constituie o punere în aplicare a dreptului Uniunii în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă.

(3) Următorul exemplu, privind măsurile naționale de punere în aplicare a dispozițiilor de drept primar al UE, se bazează pe hotărârea Curții de Justiție din 6 octombrie 2015, în [cauza C-650/13 Delvigne](#). Într-o cauză referitoare la decăderea din drepturile civice în ceea ce privește un cetățean al Uniunii, un tribunal francez a exprimat îndoieli cu privire la compatibilitatea cu articolul 39 alineatul (1) din cartă a unei dispoziții naționale privind privarea automată de dreptul de a vota în cazul unei condamnări penale în legătură cu o condamnare penală prin hotărâre definitivă pronunțată înainte de 1 martie 1994 (data la care noul Cod penal al țării a intrat în vigoare). Prin urmare, acesta a decis să trimită Curții de Justiție o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare.

Curtea de Justiție a considerat că, în temeiul articolului 8 din Actul din 1976 privind alegerea membrilor Parlamentului European (care are statutul de drept primar al Uniunii), „sub rezerva dispozițiilor acestui act,

procedura electorală este reglementată în fiecare stat membru de dispozițiile de drept intern” (punctul 29).

Aceasta a susținut în continuare că, „statele membre sunt ținute, în exercitarea acestei competențe, de obligația, prevăzută la articolul 1 alineatul (3) din Actul din 1976 coroborat cu articolul 14 alineatul (3) TUE, de a asigura că alegerea membrilor Parlamentului European se desfășoară prin vot universal, direct, liber și secret”.

În consecință, trebuie să se considere că un stat membru care „în cadrul punerii în aplicare a obligației care îi revine în temeiul articolului 14 alineatul (3) TUE și al articolului 1 alineatul (3) din Actul din 1976, prevede în legislația sa națională o excludere din rândul beneficiarilor dreptului de a alege la alegerile pentru Parlamentul European a cetățenilor Uniunii care, ca domnul Delvigne, au făcut obiectul unei condamnări penale rămase definitive înainte de data de 1 martie 1994 pune în aplicare dreptul Uniunii, în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă” (punctele 32 și 33).

2.2 Dispoziții naționale care pun în aplicare dreptul UE, deși nu au fost adoptate în acest scop

Un stat membru nu trebuie în mod necesar să adopte o nouă legislație pentru a îndeplini obligații care rezultă din dreptul Uniunii: acest lucru nu este necesar în cazul în care dispozițiile naționale existente permit deja asigurarea conformității sistemului juridic național cu astfel de obligații. Nu are importanță dacă măsura națională a fost adoptată pentru a pune în aplicare o obligație a UE, era deja utilizată pentru punerea în aplicare a unei astfel de obligații sau a fost adoptată pe baza unei inițiative pur naționale.

Aceasta înseamnă că măsuri naționale care au fost adoptate înainte de apariția obligației de punere în aplicare a legislației UE pot intra în domeniul de aplicare a cartei.

Această situație este ilustrată la punctele (3) și (4), dar poate viza, de asemenea, alte dispoziții de drept intern decât cele de stabilire a unor norme de procedură sau a unor sancțiuni.

2.3 Dispoziții naționale de drept procedural care reglementează exercitarea în fața instanțelor naționale (ordinare) a drepturilor conferite particularilor de dreptul Uniunii

În conformitate cu jurisprudența constantă a Curții de Justiție, „în absența unor norme [de drept al Uniunii] în materie, îi revine ordinii juridice din fiecare stat membru atribuția de a desemna instanțele competente și de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor pe care justițiabilii le au în temeiul [dreptului UE]” (a se vedea, de exemplu, [cauza C-276/01 Steffensen](#), punctul 60).

Tratatul de la Lisabona a codificat această jurisprudență. A doua teză a articolului 19 alineatul (1) din TUE prevede că „statele membre stabilesc căile de atac necesare pentru a asigura o protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii”.

În consecință, cartă, în special articolul 47 privind protecția jurisdicțională efectivă, se aplică în cazul dispozițiilor procedurale naționale care reglementează exercitarea în fața instanțelor naționale a drepturilor (ordinare) conferite justițiabililor de dreptul Uniunii, indiferent dacă acestea au fost sau nu adoptate în acest scop specific. Aceste drepturi pot rezulta din directive sau regulamente sau din dispozițiile dreptului primar al UE, altele decât dispozițiile cartei în sine.

Exemplu

Exemplul următor, care se referă la dispoziții procedurale care reglementează exercitarea unui drept conferit de dreptul Uniunii, se bazează pe hotărârea Curții de Justiție din 22 decembrie 2010 în [cauza C-279/09 DEB](#)

O societate germană care își desfășoară activitatea pe piața gazelor naturale a susținut că a suferit daune ca urmare a întâzierilor în transpunerea a două directive ale UE privind furnizarea de gaze naturale. În consecință, acesta a dorit să introducă o acțiune în răspundere îndreptată împotriva Germaniei pentru încălcarea dreptului UE, în conformitate cu precedentul reprezentat de [cauza C-6/90 Francovich](#). Cu toate acestea, nedispunând de numerar și active, societatea nu și-a permis să plătească în avans costurile aferente procedurilor de soluționare a litigiilor în conformitate cu legislația națională relevantă. În mod similar, aceasta nu a putut plăti un avocat care, în temeiul legii germane pentru acest tip de acțiune, trebuie să consilieze partea care introduce cererea. Întrucât Curtea Constituțională a Germaniei a interpretat dispozițiile naționale privind asistența juridică ca fiind

adresate numai persoanelor fizice, cererea societății a fost respinsă.

Societatea a formulat apel împotriva acestei decizii, iar instanța națională a sesizat Curtea de Justiție cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare privind compatibilitatea normelor naționale relevante de procedură civilă cu principiul protecției jurisdicționale efective din dreptul Uniunii. Curtea de Justiție a constatat că este competentă să examineze dispozițiile de drept intern (în special interpretarea lor astfel cum a fost oferită de către Curtea Constituțională a Germaniei), cu referire la articolul 47 din cartă în măsura în care, în cauza în discuție, aceste dispoziții au afectat exercitarea în justiție a unui drept conferit de dreptul Uniunii (dreptul de a obține compensații pentru daunele cauzate de nerespectarea de către un stat membru a obligațiilor sale în temeiul dreptului UE). Prin urmare, dispozițiile procedurale naționale care au un impact asupra exercitării drepturilor conferite de dreptul Uniunii intră în domeniul de aplicare a cartei, indiferent dacă acestea au fost adoptate sau nu în acest scop.

2.4 Dispoziții naționale privind sancțiunile aplicabile ca urmare a neîndeplinirii obligațiilor prevăzute de dreptul UE

Din ce în ce mai mult, măsurile de drept adoptate de UE impun statelor membre să stabilească sancțiuni efective, proporționale și disuasive pentru încălcarea obligațiilor specifice stabilite prin măsurile respective sau prin legislația de punere în aplicare.

Statele membre își pot îndeplini această obligație prin adoptarea unor sancțiuni specifice, care trebuie să îndeplinească cerințele de protejare a drepturilor fundamentale consacrate în cartă. Cu toate acestea, statele membre pot decide, de asemenea, să recurgă la sancțiuni prevăzute deja în legislația lor națională pentru încălcări (comparabile) la nivel național. În acest caz, cartă nu poate fi invocată decât în cazul în care sancțiunile sunt aplicate pentru încălcarea unei obligații care decurge din dreptul UE.

Exemplu

Următorul exemplu este preluat din hotărârea Curții de Justiție din 26 februarie 2013 în [cauza C-617/10 Åkerberg Fransson](#)

Un pescar suedez a declarat informații false privind plata impozitului în declarația sa anuală privind impozitul pe venit, generând astfel un risc de pierdere de venituri pentru trezoreria statului în ceea ce privește impozitul pe venit și taxa pe valoare adăugată (TVA) colectate. În conformitate cu legislația națională, o infracțiune fiscală de acest tip poate da naștere unor proceduri atât administrative, cât și penale, care pot conduce la aplicarea unei taxări suplimentare și a unei sancțiuni penale pentru aceleași fapte. În urma procedurii administrative inițiate împotriva sa, persoana a fost citată să se înfățișeze în fața unei instanțe competente în materie penală. Cu toate acestea, instanța a exprimat îndoieli cu privire la compatibilitatea legislației naționale cu principiul *ne bis in idem*, consacrat la articolul 50 din cartă (și anume, interdicția de a pedepsi o persoană de două ori pentru aceeași infracțiune).

Curtea de Justiție a constatat că este competentă să revizuiască legislația națională în lumina articolului 50 din cartă, întrucât statele membre au obligația să adopte toate măsurile cu caracter legislativ și administrativ corespunzătoare pentru a asigura colectarea în integralitate a TVA datorate pe teritoriul lor și pentru a preveni evaziunea. Această obligație este prevăzută, printre altele, la articolul 2, articolul 250 alineatul (1) și articolul 273 din Directiva 2006/112/CE privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată.

Curtea de Justiție a considerat că faptul că nu a fost adoptată legislație națională în vederea transpunerii directivei (aceasta datează de dinainte de aderarea Suediei la UE) nu reprezintă un obstacol în calea aplicării cartei. Aceasta a subliniat că dispozițiile naționale în cauză, indiferent de obiectivul atribuit acestora inițial de către organele legislative, au avut drept efect punerea în aplicare a obligației prevăzute în temeiul dreptului UE de a impune sancțiuni efective pentru comportamente care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene.

În plus, faptul că legislația națională nu a vizat doar infracțiunile legate de TVA nu a exclus aplicarea cartei. Curtea de Justiție a subliniat că articolul 325 din TFUE obligă statele membre să combată activitățile ilegale care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene prin măsuri disuasive eficace și, în special, le obligă să adopte aceleași măsuri pentru a combate fraudă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii precum

cele pe care le adoptă pentru a combate fraude care aduce atingere propriilor interese.

2.5 Aplicarea de către o autoritate națională a dispozițiilor din dreptul Uniunii sau a dispozițiilor naționale care le pun în aplicare

Obligația statelor membre de a pune în aplicare dreptul UE într-un mod compatibil cu drepturile fundamentale ale UE nu vizează doar organele legislative, aceasta se aplică, de asemenea, autorităților naționale însărcinate cu asigurarea respectării legislației în statele membre. Prin urmare, instanțele naționale și autoritățile administrative trebuie să aplice (sau să interpreteze) normele de drept al UE în conformitate cu drepturile fundamentale ale UE.

Acest lucru a fost stabilit în jurisprudența constantă a Curții de Justiție, conform căreia „este de competența autorităților și a instanțelor statelor membre... de a se asigura că nu se vor întemeia pe o interpretare a [dreptului Uniunii sau a dispozițiilor naționale de punere în aplicare a acestuia] care ar intra în conflict cu drepturile fundamentale protejate de ordinea juridică comunitară” ([cauza C-101/01 Lindqvist](#), punctul 87).

Exemplu

Acest exemplu se bazează pe ordinul Curții de Justiție din 8 mai 2014 în [cauza C-329/13 Stefan](#)

Proprietățile dlui Stefan au fost grav deteriorate în urma inundațiilor provocate de râul Drava. Prin urmare, acesta a transmis o cerere autorității austriece competente solicitând informații cu privire la gestiunea nivelurilor apelor râului. Cererea a fost respinsă pentru motivul că divulgarea informațiilor solicitate ar putea avea efecte negative asupra procedurilor penale pendinte împotriva deținătorului ecluzelor râului și ar putea compromite perspectiva unui proces echitabil pentru persoana respectivă.

În conformitate cu articolul 4 alineatul (2) litera (c) din Directiva 2003/4/CE privind accesul publicului la informațiile despre mediu, statele membre sunt autorizate să prevadă refuzarea unei cereri de divulgare a informațiilor privind mediul, în cazul în care această divulgare ar afecta negativ desfășurarea procedurilor judiciare sau capacitatea oricărei persoane de a avea parte de un proces echitabil.

DI Stefan a contestat decizia de respingere a cererii. Instanța națională a constatat că cererea sa nu putea fi respinsă, având în vedere că organele legislative din Austria nu au prevăzut nicio dispoziție privind posibilitatea de derogare menționată mai sus în legislația națională de punere în aplicare a directivei.

În acest sens, instanța națională și-a exprimat îndoielile cu privire la compatibilitatea legislației cu dreptul la un proces echitabil, astfel cum este garantat la articolul 47 alineatul (2) din cartă și a hotărât să prezinte o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare în fața Curții de Justiție. Curtea de Justiție a subliniat că toate autoritățile statelor membre, inclusiv organismele administrative și judiciare, trebuie să asigure respectarea normelor de drept al Uniunii, inclusiv drepturile fundamentale ale UE, în cadrul sferelor lor specifice de competență. În consecință, având în vedere că organele legislative naționale nu au prevăzut excepția menționată la articolul 4 alineatul (2) litera (c) din directivă atunci când au transpus directiva în dreptul lor intern, autoritățile responsabile cu punerea în aplicare a normelor naționale sunt obligate să recurgă la marja de apreciere care le este conferită de această dispoziție într-un mod compatibil cu articolul 47 alineatul (2) din cartă.

2.6 Dispoziții naționale care specifică noțiuni cuprinse în măsurile UE

Actele Uniunii Europene includ în unele cazuri o secțiune care oferă definiții ale anumitor noțiuni și termeni folosiți în cadrul actului legislativ propriu-zis. În cazul în care sunt furnizate astfel de definiții, noțiunile și termenii respectivi au un sens autonom și standardizat în temeiul dreptului UE; în cazul în care există îndoieli, Curtea de Justiție are competența de a furniza o interpretare a acestora.

În schimb, alte acte ale UE se referă la definițiile aprobate de fiecare stat membru. Aceasta înseamnă că organele legislative ale UE doresc să respecte diferențele care există între statele membre cu privire la sensul și la domeniul exact de aplicare a noțiunilor în cauză. Cu toate acestea, Curtea a clarificat faptul că lipsa unei definiții distincte în dreptul UE nu înseamnă că statele membre pot afecta în mod negativ urmărirea eficace a

obiectivelor stabilite prin actul în cauză al UE, astfel încât să nu își mai îndeplinească obligația de a pune în aplicare actul într-un mod compatibil cu drepturile fundamentale ale UE. În consecință, dispozițiile interne care furnizează definiții ale noțiunilor sau termenilor cuprinși într-un act al Uniunii pun în aplicare dreptul Uniunii în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă.

Exemplu

Acest exemplu se bazează pe hotărârea Curții de Justiție din 24 aprilie 2012 în [cauza C-571/10 Kamberaj](#)

Într-o provincie italiană, normele care reglementează acordarea unui ajutor pentru locuință au prevăzut un tratament diferit pentru resortisanții țărilor terțe cu ședere legală pe termen lung în comparație cu cetățenii UE (indiferent dacă sunt sau nu cetățeni italieni) care locuiesc în provincia respectivă. Atribuirea de fonduri s-a bazat pe o medie ponderată a numărului de persoane afectate și pe cerințele celor două grupuri (stabilind fondurile disponibile). Cu toate acestea, în timp ce factorul de multiplicare aplicat acestor parametri în ceea ce privește cetățenii italieni și cei ai UE a fost 1, numărul persoanelor utilizate în media ponderată pentru resortisanții țărilor terțe a făcut obiectul unui factor de multiplicare de 5 (conducând la un nivel semnificativ mai scăzut de fonduri care urmau a fi atribuite acestei categorii).

Domnul Kamberaj, resortisant al unei țări terțe, care locuia în această provincie de mult timp, a contestat o decizie de respingere a cererii sale de ajutor pentru locuință. Instanța națională și-a exprimat îndoielile cu privire la compatibilitatea legislației regionale în cauză cu Directiva 2003/109/CE privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung. După ce a constatat că mecanismul de alocare a fondurilor a condus la o diferență de tratament între cele două categorii, Curtea de Justiție a analizat dacă acesta intră în domeniul de aplicare a articolului 11 alineatul (1) litera (d), care prevede egalitatea de tratament între cetățenii UE și resortisanții țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung în ceea ce privește „securitatea socială, asistența socială și protecția socială astfel cum sunt definite de legislația internă”.

Curtea de Justiție a recunoscut că trimiterea la definițiile din dreptul intern a sugerat faptul că organele legislative ale UE au dorit să respecte diferențele care există între statele membre cu privire la definiția și domeniul exact de aplicare a noțiunilor în cauză. Cu toate acestea, Curtea a indicat, de asemenea, că statele membre nu pot submina eficacitatea principiului egalității de tratament, astfel cum este prevăzut în directivă. Curtea de Justiție a adăugat că articolul 11 alineatul (1) litera (d) trebuie să fie interpretat în lumina articolului 34 alineatul (3) din cartă, pe baza căruia Uniunea Europeană „recunoaște și respectă dreptul la asistență socială și la asistență în ceea ce privește locuința, destinate să asigure o viață demnă tuturor celor care nu dispun de resurse suficiente, în conformitate cu normele stabilite de dreptul Uniunii și de legislațiile și practicile naționale”. În consecință, aceasta a concluzionat că instanța națională ar trebui să verifice dacă ajutorul pentru locuință în cauză corespunde obiectivului prevăzut la articolul 34 alineatul (3) din cartă. În caz afirmativ, ajutorul pentru locuință trebuie considerat ca intrând în domeniul de aplicare a principiului egalității de tratament prevăzut în directivă.

2.7 Dispoziții naționale întemeiate pe o derogare acordată de dreptul UE

În unele cazuri, dreptul UE permite statelor membre să deroge de la obligațiile prevăzute în dispozițiile sale. Unul dintre cele mai relevante exemple se referă la legislația privind libera circulație. În acest domeniu, tratatele UE și legislația UE de punere în aplicare a tratatelor au stabilit motivele care pot justifica dispoziții naționale care restricționează libertatea fundamentală în ceea ce privește circulația bunurilor, a capitalurilor și a serviciilor, precum și libera circulație a cetățenilor UE. De exemplu, libera circulație a cetățenilor UE poate fi restricționată pe motive de sănătate publică, ordine publică sau siguranță publică în temeiul Directivei 2004/38/CE (Directiva privind cetățenia). O măsură națională restrictivă care se bazează pe unul dintre aceste motive nu poate fi justificată decât în cazul în care este conformă cu drepturile fundamentale ale UE.

Exemplu

Următorul exemplu se bazează pe hotărârea Curții de Justiție din 23 noiembrie 2010 în [cauza C-145/09 Tsakouridis](#)

Directiva 2004/38/CE stabilește condițiile și limitele în ceea ce privește dreptul cetățenilor UE și al membrilor familiilor acestora de a circula și de a-și stabili reședința în mod liber pe teritoriul statelor membre. În ceea ce

privește dreptul cetățenilor UE, directiva pune în aplicare articolul 21 alineatul (1) din TFUE, care conferă oricărui cetățean al UE dreptul la liberă ședere „sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute de tratate și de dispozițiile adoptate în vederea aplicării acestora”.

În conformitate cu articolul 27 din directivă, libertatea de circulație și de ședere a unui cetățean al UE care locuiește într-un alt stat membru poate fi restricționată numai din motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică. Articolul 28 prevede în continuare că, în cazul în care cetățeanul UE a dobândit un drept de ședere permanentă pe teritoriul unui alt stat membru (și anume, după ce a locuit în mod legal în acel stat membru pentru o perioadă continuă de cinci ani), o măsură de expulzare nu poate fi adoptată decât din „motive serioase” de politică publică sau siguranță publică. Pentru expulzarea unui cetățean al Uniunii care a avut reședința în statul membru gazdă în ultimii zece ani, sunt necesare „motive imperative”.

În cauza *Tsakouridis*, o instanță germană a solicitat Curții de Justiție orientări privind interpretarea unor astfel de motive pentru a evalua dacă și în ce măsură infracțiunile legate de traficul de stupefiante în cadrul unui grup organizat ar putea justifica o măsură de expulzare împotriva unui cetățean al UE. Curtea de Justiție a declarat că, în principiu, infracțiunile de această natură pot intra în domeniul de aplicare a siguranței publice.

Cu toate acestea, Comisia a arătat, de asemenea, că instanța națională trebuie să evalueze dacă, în cazul specific, consecințele expulzării sunt proporționale cu obiectivul legitim urmărit prin această măsură.

Potrivit Curții de Justiție, motivele de interes public pot fi invocate pentru a justifica o măsură națională care limitează exercitarea libertății de circulație a cetățenilor UE numai în cazul în care această măsură este compatibilă cu drepturile fundamentale prevăzute de cartă, în special dreptul la respectarea vieții private și de familie prevăzut la articolul 7. În consecință, instanța națională ar trebui să țină seama de soliditatea legăturilor sociale, culturale și familiale ale cetățeanului UE în cauză cu statul membru gazdă.

2.8 Dispoziții naționale care afectează în mod direct domeniul reglementat de dreptul UE

În două cauze finalizate la scurt timp după intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (hotărârile pronunțate cu privire la cererile de pronunțare a unor hotărâri preliminare – cauza C-555/07 *Kücükdeveci* și cauza C-441/14 *Dansk Industri*), Curtea de Justiție a aplicat cartea unor dispoziții naționale care aveau drept scop reglementarea unui domeniu care intra sub incidența unei directive a UE, chiar dacă aceste dispoziții nu au fost adoptate cu scopul de a pune în aplicare directiva în cauză (întrucât acestea au precedat directiva) și nici nu au respectat-o (într-adevăr, acestea erau contrare directivei). Atunci când au avut loc acțiunile care au stat la baza cauzelor, termenul de transpunere a directivei expirase și cauzele au intrat în domeniul de aplicare a directivei *ratione personae* și *ratione materiae*, astfel încât existau motive pentru aplicarea cartei.

Exemplu

Acest exemplu este extras din hotărârea Curții de Justiție din 19 ianuarie 2010 în [C-555/07 Küçükdeveci](#)

Doamna Küçükdeveci, o angajată, s-a plâns de contradicția dintre Directiva 2000/78/CE și articolul 622 alineatul (2) din Codul civil al Germaniei. În temeiul dispoziției naționale, perioadele de lucru efectuate de angajați înainte de împlinirea vârstei de 25 de ani nu trebuiau să fie luate în considerare la calcularea perioadei de preaviz în caz de concediere. În consecință, perioada sa de preaviz a fost calculată ca și cum aceasta ar fi lucrat pentru întreprindere doar timp de trei ani, în timp ce ea a lucrat acolo timp de zece ani.

Dispoziția națională nu a fost adoptată pentru punerea în aplicare a directivei (aceasta era anterioară actului UE) și nu putea fi considerată drept o măsură al cărei efect era de a pune în aplicare directiva (dimpotrivă, aceasta constituia un obstacol direct în calea aplicării directivei). Având în vedere că comportamentul discriminatoriu invocat a avut loc după termenul pentru transpunerea directivei, Curtea a afirmat că, „La această dată, directiva a avut ca efect introducerea în domeniul de aplicare a dreptului Uniunii a reglementării naționale în discuție în acțiunea principală, care cuprinde o materie reglementată de directivă, în speță, condițiile de concediere”.

Acest tip de legătură este de o importanță practică deosebită atunci când litigiul implică numai părți private (și anume, este orizontal) și se axează pe diferențele dintre o dispoziție din legislația națională și o dispoziție cuprinsă într-o directivă a UE de stabilire a unui drept fundamental. În cazul în care dispoziția adecvată din cartă îndeplinește condițiile pentru a produce un efect direct (a se vedea [partea II, secțiunea 2](#) și [partea III, secțiunea](#)

7, instanța națională poate invoca cartă pentru a înlătura aplicarea dispozițiilor naționale contrare acesteia, remediind astfel lipsa efectului orizontal al directivei.

3. Rolul surselor naționale de protecție în aplicarea cartei

Atunci când o cauză privește un act național care pune în aplicare dreptul UE (a se vedea [partea II, secțiunea 2](#)), cartă poate fi aplicabilă. Cu toate acestea, acest lucru nu înseamnă că sursele interne de protecție, în special constituțiile, nu joacă niciun rol.

Articolul 53 din cartă prevede că: „Niciuna dintre dispozițiile prezentei carti nu poate fi interpretată ca restrângând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale recunoscute, în domeniile de aplicare corespunzătoare [...] prin constituțiile statelor membre”.

În mod clar, în cazul în care nivelul de protecție specific este prevăzut de cartă, acesta are prioritate față de dispozițiile constituționale naționale ale statelor membre (a se vedea cauza C-399/11 *Melloni*). În schimb, în cazul în care cartă nu menționează nimic cu privire la nivelul de protecție specific, atunci se pot aplica standardele interne, sub rezerva îndeplinirii a două condiții. În primul rând, aplicarea standardelor interne nu trebuie să compromită nivelul de protecție prevăzut de cartă. În al doilea rând, trebuie să fie asigurate „supremația, unitatea și caracterul efectiv” ale dreptului Uniunii. A se vedea, de exemplu, hotărârile pronunțate în cererile de pronunțare a unei hotărâri preliminare în [cauza C-168/13 PPU Jeremy F și C-617/10 Åkerberg Fransson](#)..

În cazul în care există vreo îndoială cu privire la faptul dacă aceste două condiții sunt îndeplinite, o instanță națională poate emite o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, solicitând Curții de Justiție să furnizeze interpretarea dispozițiilor de drept al Uniunii în cauză.

4. Distincția dintre „drepturi” și „principii”

Astfel cum s-a menționat în [partea I, secțiunea 3](#), drepturile fundamentale ale UE acționează drept parametri pentru interpretarea și validitatea actelor adoptate de instituțiile, organismele și agențiile UE. În plus, acestea constituie parametri de compatibilitate pentru actele naționale cu legislația UE în domeniul său de aplicare.

Articolul 52 alineatul (5) din cartă prevede că: „Dispozițiile prezentei carti care conțin principii pot fi puse în aplicare prin acte legislative și de punere în aplicare adoptate de instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii, precum și prin acte ale statelor membre în cazurile în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii, în exercitarea competențelor lor respective. Acestea trebuie să fie din punct de vedere juridic cognisabile numai în scopul interpretării unor astfel de acte și pentru a se pronunța cu privire la legalitatea acestora”.

Cu alte cuvinte, articolul 52 alineatul (2) conturează un sistem de control jurisdicțional limitat pentru dispozițiile cartei care conțin „principii”, spre deosebire de „drepturi”. Acest lucru reiese din explicația corespunzătoare: „Punctul 5 clarifică deosebirea dintre „drepturi” și „principii” existentă în cartă. În temeiul acestei deosebiri, drepturile subiective trebuie respectate, în timp ce principiile trebuie urmate [articolul 51 alineatul (1)]. Principiile pot fi puse în aplicare prin intermediul actelor legislative sau executive (adoptate de Uniune în cadrul competențelor sale și de către statele membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii); acestea dobândesc, prin urmare, o importanță deosebită pentru instanțe numai atunci când aceste acte sunt interpretate sau controlate. Principiile nu dau însă naștere unor drepturi imediate pentru acțiuni pozitive din partea instituțiilor Uniunii sau a autorităților statelor membre”.

Cu toate acestea, întinderea exactă a domeniului de aplicare și efectele articolului 52 alineatul (5) din cartă sunt neclare.

În ceea ce privește *domeniul de aplicare*, nu există nicio listă care să enumere principiile cartei. Explicația privind articolul 52 alineatul (5) prevede doar câteva exemple în acest sens. În plus, aceasta indică faptul că anumite dispoziții din cartă pot conține elemente care aparțin atât unui „drept”, cât și unui „principiu”. „Cu titlu de exemplu, cităm, dintre exemplele de principii recunoscute prin cartă, articolele 25 [Drepturile persoanelor în vârstă], 26 [Integrarea persoanelor cu handicap] și 37 [Protecția mediului]. În anumite cazuri, un articol din cartă poate conține elemente care aparțin atât unui drept, cât și unui principiu: de exemplu articolele 23 [Egalitatea dintre femei și bărbați], 33 [Viața de familie și viața profesională] și 34 [Securitatea socială și asistența socială]”.

În ceea ce privește *efectele juridice*, „principiile” nu pot fi invocate direct de particulari pentru a împiedica punerea în aplicare a dispozițiilor naționale contrare (a se vedea [partea II, secțiunea 1](#) și [secțiunea 7](#)).

Nu este clar dacă „principiile” pot acționa drept parametri de interpretare și de validitate pentru *oricare* dispoziții ale Uniunii Europene sau act național care intră în domeniul de aplicare a cartei sau dacă acestea pot doar să contribuie la interpretarea dispozițiilor juridice ale UE și a celor naționale care vizează punerea în aplicare în mod direct a „principiilor”. Până în prezent, Curtea de Justiție a făcut trimitere la articolul 52 alineatul (5) doar într-o singură cauză: [cauza C-356/12 Glatzel](#), în ceea ce privește articolul 26 din cartă privind „Integrarea persoanelor cu handicap”. Cu toate acestea, în cauza respectivă nu s-a acordat un răspuns definitiv la elementele problematice menționate mai sus.

Îndoielile cu privire la efectul juridic al principiilor cartei pot fi soluționate prin depunerea unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare în fața Curții de Justiție.

5. Interpretarea drepturilor fundamentale conferite de cartă: Explicațiile

Pentru a stabili protecția conferită de drepturile fundamentale prevăzute în cartă, este util să se consulte explicațiile oficiale cu privire la cartă.

În conformitate cu articolul 52 alineatul (7) din cartă, explicațiile au fost „redactate în vederea orientării interpretării prezentei carte” și „[i]nstanțele judecătorești ale Uniunii și ale statelor membre țin seama” de acestea.

În special, explicațiile indică sursa (sursele) de inspirație pentru fiecare dintre drepturile fundamentale ale cartei: de exemplu, Convenția europeană a drepturilor omului, Carta socială europeană, tradițiile constituționale ale statelor membre etc.

Această indicație este de o importanță deosebită, întrucât titlul VII al cartei stabilește norme specifice de interpretare, în funcție de sursa de inspirație a dreptului fundamental în cauză. În special, există norme diferite privind interpretarea dispozițiilor cartei care corespund drepturilor fundamentale consacrate în Convenția europeană a drepturilor omului și a dispozițiilor din cartă care recunosc drepturile fundamentale care decurg din tradițiile constituționale ale statelor membre [a se vedea articolul 52 alineatele (3) și (4) și explicațiile corespunzătoare].

5.1 Drepturile din cartă care corespund drepturilor garantate prin CEDO

Articolul 52 alineatul (3) din cartă prevede că: „În măsura în care prezenta cartă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin [CEDO], înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată. Această dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecție mai largă”.

Cu alte cuvinte, CEDO reprezintă un *standard* minim de protecție în măsura în care sunt vizate „drepturile corespondente”. În consecință, toate actele UE, precum și dispozițiile legale naționale care pun în aplicare dreptul UE trebuie să ofere drepturilor corespondente un nivel de protecție în conformitate cu CEDO. În eventualitatea unor îndoieli, există motive pentru depunerea unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare (cu privire la validitatea sau interpretarea dispozițiilor de drept al Uniunii în cauză în funcție de circumstanțe).

Explicația oficială cu privire la articolul 52 alineatul (3) prevede sprijin în identificarea drepturilor corespondente. Aceasta cuprinde două liste, una care enumeră articolele din cartă al căror „înțeles și întindere sunt aceleași ca ale articolelor corespondente din CEDO” și una cu „aceleași [înțeles] ca al articolelor corespondente din CEDO, dar (domeniul de aplicare) mai larg”.

Cele două liste nu sunt exhaustive: ele reflectă stadiul actual de evoluție al legislației și rămân deschise „evoluției dreptului, a legislației și a tratatelor”. Într-adevăr, pot fi identificate unele drepturi corespondente suplimentare.

De exemplu, explicația cu privire la articolul 49 alineatul (1) din cartă prevede că această dispoziție corespunde articolului 7 alineatul (1) din CEDO, cu excepția principiului retroactivității legislației ulterioare care prevede

sanțiuni penale mai ușoare, care figurează în ultima parte a dispoziției din cartă. În hotărârea sa din 2009 în cauza *Scoppola/Italia* (nr. 2), Curtea Europeană a Drepturilor Omului, făcând referire la articolul 49 alineatul (1) din cartă, a interpretat articolul 7 alineatul (1) din CEDO ca incluzând, de asemenea, principiul retroactivității legislației naționale care prevede o sancțiune penală mai ușoară.

Explicația cu privire la articolul 52 alineatul (3) din cartă prevede unele indicații suplimentare utile:

- domeniul de aplicare și sensul drepturilor corespondente trebuie să fie stabilite luând în considerare textul CEDO și al protocoalelor la aceasta, astfel cum au fost interpretate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
- în cazul în care drepturile corespondente din CEDO cuprind limitări, acestea trebuie, de asemenea, să fie respectate în interpretarea cartei;
- în mod similar, în cazul în care nu există limitări în ceea ce privește drepturile CEDO, nu pot exista limitări ale acestor drepturi nici în temeiul cartei.

5.2 Rolul tradițiilor constituționale comune

Articolul 52 alineatul (4) din cartă prevede că:

„În măsura în care prezenta cartă recunoaște drepturi fundamentale, așa cum rezultă acestea din tradițiile constituționale comune statelor membre, aceste drepturi sunt interpretate în conformitate cu tradițiile menționate”.

Explicația corespunzătoare arată că „Regula de interpretare de la alineatul (4) se întemeiază pe formularea articolului 6 alineatul (3), din Tratatul privind Uniunea Europeană și ia în considerare în mod adecvat abordarea urmată de Curtea de Justiție cu privire la tradițiile constituționale comune (de exemplu, hotărârea din 13 decembrie 1979 în cauza 44/79, *Hauer* Rec. 1979, p. 3727; hotărârea din 18 mai 1982 în cauza 155/79 *AM&S*, Rec. 1982, p. 1575). Potrivit acestei norme, în locul abordării rigide de tipul «cel mai mic numitor comun», drepturile în cauză conținute în cartă trebuie interpretate într-un mod care să ofere un nivel ridicat de protecție adaptat dreptului Uniunii și în armonie cu tradițiile constituționale comune”.

Spre deosebire de explicația cu privire la articolul 52 alineatul (3), explicația pentru articolul 52 alineatul (4) nu prevede o listă a drepturilor fundamentale din cartă care decurg din tradițiile constituționale ale statelor membre. O indicație în acest sens este oferită de explicațiile dispozițiilor de fond ale cartei. Explicația privind articolul 20 referitor la „Egalitatea în fața legii”, de exemplu, are următorul cuprins: „Acest articol corespunde principiului general de drept înscris în toate constituțiile europene și pe care Curtea îl consideră a fi un principiu fundamental de drept comunitar (hotărârea din 13 noiembrie 1984, în cauza 283/83, *Racke*, Rec. 1984, p. 3791, hotărârea din 17 aprilie 1997, în cauza 15/95, *EARL*, Rec. 1997, p. I-1961 și hotărârea din 13 aprilie 2000, în cauza 292/97, *Karlsson*, Rec. 2000, p. 2737)”.

S-ar putea susține că domeniul de aplicare a articolul 52 alineatul (4) din cartă cuprinde mai multe dispoziții decât cele care, conform explicațiilor lor, reflectă tradițiile constituționale ale statelor membre. Este deosebit de util să se analizeze jurisprudența referitoare la principiile generale ale dreptului UE (a se vedea [partea I, secțiunea 2.3](#)), întrucât Curtea de Justiție s-a inspirat din dispozițiile constituționale ale statelor membre pentru a identifica și a elabora aceste principii.

Efectele normei de interpretare prevăzute la articolul 52 alineatul (4) din cartă nu sunt deosebit de clare. Până în prezent, Curtea de Justiție nu a pronunțat nicio hotărâre care să le clarifice. Ceea ce este totuși clar este că nu există nicio normă de protecție maximă: nu există nicio indicație că domeniul de aplicare a protecției conferite de cartă corespunde în mod automat celui din constituția statului membru care oferă cea mai extinsă protecție. În schimb, este de la sine înțeles că „interpretarea drepturilor fundamentale [trebuie] să fie asigurată în cadrul structurii și al obiectivelor Uniunii” ([Avizul 2/13](#), punctul 170). Această structură include respectarea tradițiilor constituționale ale statelor membre.

6. Cazurile în care pot fi restrânse drepturile fundamentale prevăzute de cartă

Articolul 52 alineatul (1) din cartă stabilește condițiile care reglementează admisibilitatea unor restrângeri ale

drepturilor fundamentale prevăzute de cartă. „Orice restrângere a exercițiului drepturilor și libertăților recunoscute prin prezenta cartă trebuie să fie prevăzută de lege și să respecte substanța acestor drepturi și libertăți. Prin respectarea principiului proporționalității, pot fi impuse restrângeri numai în cazul în care acestea sunt necesare și numai dacă răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți”.

Cu toate că nu se precizează la articolul 52 alineatul (1) din cartă, nu poate exista nicio restrângere în ceea ce privește anumite drepturi fundamentale. Întrucât CEDO acționează ca un standard minim de protecție, în temeiul articolului 52 alineatul (3) din cartă (a se vedea [secțiunea 5.1](#)), drepturile fundamentale care sunt caracterizate drept drepturi absolute în temeiul CEDO (cum ar fi dreptul la viață sau interzicerea și a tratamentelor inumane sau degradante) nu pot fi restrânse nici în temeiul cartei.

Pentru a verifica admisibilitatea unei restrângeri a unuia dintre drepturile fundamentale prevăzute în cartă, trebuie adresate următoarele întrebări:

1. poate fi restrâns dreptul fundamental în cauză?
2. Dacă da, respectă restrângerea substanța dreptului fundamental?
3. Dacă da, răspunde aceasta efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniunea Europeană? În subsidiar, servește aceasta scopului de a proteja drepturile sau libertățile altora?
4. Dacă da, este restrângerea proporțională? (Aceasta înseamnă că restrângerea trebuie să fie adecvată obiectivului urmărit)
5. Dacă da, este restrângerea necesară? (Aceasta înseamnă că restrângerea trebuie să permită atingerea obiectivului urmărit fără a provoca mai multe interferențe decât este necesar cu dreptul fundamental în cauză).

O serie de orientări utile cu privire la modul în care ar trebui efectuată această evaluare sunt furnizate în anexa IV la [„Orientările privind acțiunile metodologice de întreprins pentru verificarea compatibilității cu drepturile fundamentale la nivelul grupurilor de pregătire ale Consiliului”](#) ale Consiliului UE, elaborate de Consiliul Uniunii Europene în 2014.

În ceea ce privește jurisprudența Curții de Justiție, [cauza C-92/09 Volker und Markus Schecke](#) oferă o ilustrare clară a *testului* prevăzut la articolul 52 alineatul (1) în acțiune.

7. Mai multe informații cu privire la efectele cartei la nivel național

Atunci când o măsură națională este în contradicție cu cartă, instanța națională ar trebui, ca prim pas, să verifice dacă măsura națională în cauză poate fi interpretată în conformitate cu cartă (I). Dacă acest lucru nu se dovedește posibil, instanța națională ar trebui să analizeze dacă dispoziția în cauză din Carta drepturilor fundamentale a UE îndeplinește condițiile pentru a produce un efect direct (II). În cele din urmă, persoana care invocă încălcarea unui drept fundamental poate acționa în judecată statul membru în cauză pentru a solicita despăgubiri (III). O bună ilustrare a condițiilor specifice și a limitelor celor trei modalități de a oferi protecție enumerate mai sus, inclusiv ordinea logică în care acestea ar trebui să fie invocate, este prevăzută în hotărârea pronunțată în [cauza C-441/14 Dansk Industri \(DI\)](#).

I – Interpretarea dreptului național în conformitate cu dreptul Uniunii

Pentru soluționarea conflictelor, instanțele naționale ar trebui să ia în considerare întregul ansamblu de norme în temeiul legislației naționale și să aplice metodele de interpretare recunoscute de aceste norme. Acolo unde este posibil, acestea ar trebui să interpreteze dispoziția națională în cauză în lumina textului și a scopului dispozițiilor UE care sunt relevante pentru cauza respectivă.

De exemplu, în [cauza C-149/10 Chatzi](#), o instanță elenă a solicitat Curții de Justiție să clarifice sensul articolului 2 alineatul (2) din Acordul-cadru privind concediul pentru creșterea copilului (prevăzut în Directiva 96/34/CE) în lumina articolului 24 din cartă (drepturile copilului). Instanța de trimitere și-a exprimat îndoiala cu privire la compatibilitatea legislației naționale de punere în aplicare a acordului cu cartă, în măsura în care aceasta acordă mamei de gemeni un singur concediu pentru creșterea copilului.

Curtea de Justiție a considerat că măsura națională nu era în conflict cu articolul 24 din cartă. Cu toate acestea,

Curtea a afirmat că, pentru a se asigura respectarea principiului egalității în fața legii, prevăzut la articolul 20 din cartă, statele membre trebuie să ia măsurile necesare pentru a ține seama de situația specifică a părinților de gemeni. Într-adevăr, situația lor este diferită de cea a părinților de copii unici și de cea a părinților de copii cu o diferență mică de vârstă între aceștia (care pot, prin urmare, să beneficieze de două perioade distincte de concediu pentru creșterea copilului).

În consecință, Curtea de Justiție a răspuns întrebării adresate de instanța elenă după cum urmează: „[Acordul-cadru], interpretat în lumina principiului egalității de tratament [...] impune legiuitorului național să creeze un regim de concediu pentru creșterea copilului care, în funcție de situația existentă în statul membru respectiv, să asigure părinților de gemeni un tratament care să țină cont în mod corespunzător de necesitățile lor speciale. Este de competența instanței naționale să verifice dacă reglementarea națională îndeplinește această cerință și, dacă este cazul, să dea reglementării naționale menționate, în cea mai mare măsură posibilă, o interpretare conformă cu dreptul Uniunii”.

II - Efectul direct al drepturilor fundamentale prevăzute de cartă și neaplicarea dispozițiilor divergente din legislația națională

Conform jurisprudenței constante a Curții de Justiție, în cazul în care dispozițiile dreptului UE sunt clare, exacte și nu sunt supuse unor condiții, acestea pot fi invocate de către persoanele fizice și juridice în fața instanțelor lor naționale pentru a obține neaplicarea dispozițiilor naționale divergente. Acest efect este cunoscut sub numele de efectul direct al dreptului Uniunii. Efectul direct poate fi vertical sau orizontal, în funcție de faptul dacă acesta este invocat în contextul procedurilor între o persoană fizică sau juridică și un stat membru (efect direct vertical), sau în cadrul litigiilor între părți private (efect direct orizontal).

Este de remarcat faptul că în scopul efectului direct vertical, Curtea de Justiție a aprobat o înțelegere extinsă a noțiunii „stat”, care cuprinde puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească și toate autoritățile publice centrale și locale. Aceasta include, de asemenea, „un organism care, indiferent de forma sa juridică, a fost însărcinat în temeiul unui act al autorității publice să îndeplinească, sub controlul acesteia din urmă, un serviciu de interes public și care dispune, în acest scop, de puteri exorbitante în raport cu normele aplicabile în relațiile dintre particulari” (a se vedea, de exemplu, [cauza C-282/10 Dominguez](#)).

În [cauza C-176/12 Association de médiation sociale \(AMS\)](#), Curtea de Justiție a precizat că în anumite circumstanțe cartă ar putea avea efect direct orizontal. Aceasta a considerat că principiul nediscriminării pe motive de vârstă consacrat la articolul 21 alineatul (1) din cartă are efect direct orizontal și ar putea fi invocat în mod direct pentru a înlătura aplicarea unei dispoziții naționale divergente, deoarece este „suficient prin el însuși pentru a conferi particularilor un drept subiectiv care poate fi invocat ca atare”.

Următoarele indicații pot fi deduse din hotărârea pronunțată în cauza *AMS*:

- un conflict între dreptul național și cartă conduce la înlăturarea aplicării dreptului național în cazul în care dispoziția în cauză din cartă este suficientă prin ea însăși pentru a conferi un drept subiectiv care poate fi invocat ca atare (și anume, fără a fi necesare măsuri de punere în aplicare fie la nivelul UE, fie la nivel național);
- în astfel de circumstanțe, efectul direct al dispoziției cartei poate fi invocat nu numai în procedurile verticale, ci și în cele orizontale (astfel cum s-a procedat în cauza *AMS*);
- Articolul 21 alineatul (1) din cartă îndeplinește cerințele pentru efectul direct, cel puțin în ceea ce privește nediscriminarea pe motive de vârstă. Fără îndoială, același lucru este valabil, de asemenea, pentru alte motive de nediscriminare prevăzute în dispoziția respectivă;
- Articolul 27 din cartă privind drepturile lucrătorilor la informare și la consultare în cadrul întreprinderii nu are efect direct: Curtea l-a exclus în cauza *AMS*;
- În situația în care cauza în discuție privește o dispoziție diferită din cartă, ar putea fi util să se solicite Curții de Justiție să stabilească dacă aceasta trece *testul AMS* (deși instanțele naționale care pronunță hotărâri care nu sunt definitive nu sunt obligate să prezinte cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare).

III - Acțiune în despăgubire intentată împotriva unui stat membru pentru încălcarea dreptului UE

Atunci când se dovedește imposibil să se interpreteze o lege națională în conformitate cu cartă și nu există un

efect direct, victima unei încălcări a unui drept fundamental al UE poate introduce o acțiune în despăgubire împotriva statului membru în cauză pentru încălcarea dreptului Uniunii.

Cu toate că acțiunea în despăgubire trebuie să fie introdusă în fața instanței naționale competente pe baza normelor naționale de procedură care se aplică unor acțiuni similare, condițiile care trebuie îndeplinite au fost stabilite în mod uniform în dreptul Uniunii; în plus, normele procedurale naționale trebuie să respecte dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă, astfel cum este consacrat la articolul 47 din cartă, precum și principiile echivalenței și efectivității, astfel cum au fost concepute de Curtea de Justiție. În caz de îndoieli în ceea ce privește compatibilitatea normelor naționale cu parametrii dreptului Uniunii menționați mai sus, instanța națională ar putea sugera sesizarea Curții de Justiție cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare (a se vedea, în acest sens, hotărârea preliminară în [cauza C-279/09 DEB](#)).

■ Ultima actualizare: 09/07/2024

Această pagină este administrată de Comisia Europeană. Informațiile de pe această pagină nu reflectă în mod necesar poziția oficială a Comisiei Europene. Comisia nu își asumă nici o răspundere în legătură cu oricare din informațiile sau datele conținute în prezentul document sau la care acesta face referire. Vă rugăm să consultați avizul juridic în legătură cu normele privind drepturile de autor în cazul paginilor de internet ale Comunității Europene.